

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

Best Practices of Moral School Management of OBEC in Songphinong District, Suphanburi Province

สุวิชาดา คล้ายสุพรรณ¹ รองศาสตราจารย์ ดร.พิชญภา ยืนยาว² ดร.ธีรวุธ ธาดาตันติโชค³
Suwichada Kraysuban¹ Assoc. Prof. Dr.Pitchayapa Yuenyaw² Dr.Theerawoot Thadatontichok³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรมและ 2) สร้างแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ จำนวน 3 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและ 2) กลุ่มผู้ยืนยันข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ตัวแทนจากผู้บริหาร ตัวแทนกรรมการบริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจเอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ และถ่วงน้ำหนักเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม พบว่ามีการจัดทำเอกสารการปฏิบัติงานครอบคลุมและครบถ้วนตามองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม มีรูปแบบการจัดทำตามคู่มือดำเนินการตามตัวชี้วัด จัดเรียงเป็นหมวดหมู่ จัดทำรายละเอียดการดำเนินงานได้ถูกต้อง มีความชัดเจนทุกขั้นตอน การพัฒนา และสรุปผลการดำเนินงานได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด

2. แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม พบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย การวิเคราะห์นโยบาย การวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาสมรรถนะครู การปฏิบัติตามแผน การเฝ้าติดตาม และการประเมินผล สำหรับองค์ประกอบการประเมินโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย ความพอเพียง ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และอุดมการณ์คุณธรรม ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้อ้างอิงถูกต้อง และมีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมเพื่อให้ผ่านการประเมินในระดับ 3 ดาวขึ้นไป

คำสำคัญ: แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ การบริหารโรงเรียน โรงเรียนคุณธรรม

¹ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Master of Education in Educational Administration Faculty of Education Nakhon Pathom Rajabhat University

^{2,3}อาจารย์ที่ปรึกษาประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{2,3}Advisors of Faculty of Education Nakhon Pathom Rajabhat University

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: สุวิชาดา คล้ายสุพรรณ, fortuneksb1994@gmail.com

รับเมื่อ 12 มกราคม 2565 แก้ไขเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2565 ตอบรับเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2565

ABSTRACT

This research aimed to: 1) identify the current condition in the best practices of moral school management; and 2) create the best practice of moral school management. Research sample was moral schools of OBEC in Songphingong District, Suphanburi Province. The informants derived by purposive selection which consisted of 1) school administrators in the best practice of moral schools of OBEC, totally 3 respondents, used by in-depth interview methods, and 2) school administrators, teachers, educational personnel, representative from parents, and representatives of the educational institution committees, totally 12 respondents used by focus group. Research instruments were document survey form, interview form, and observation form. Data were analyzed by frequency, percentage, and content analysis.

The results were as follows:

1. Current conditions in the best practice for the moral school management of OBEC found that management process had a comprehensive and complete performance document according to the elements of moral school administration, develop guidelines for implementing indicators organized into categories, provide accurate and clear details of all stages of development, and summarize the results of operations in accordance with the indicators.

2. The best practice for the moral school management of OBEC found that 1) the moral school implementation consists of policy analysis, planning, goal setting, professional learning community (PLC), teacher competency development, action, supervision, and evaluation; and 2) the moral school assessment components consisted of sufficiency, gratitude, honesty responsibility and moral ideology which is appropriate, possible, accurate, comprehensive, and useful to be guidelines for conducting moral schools to pass a rating of at least 3 stars.

Keywords: Best Practice, School Management, Moral School

ภูมิหลัง

กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างรวดเร็วในทุกมิติ มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้น เป็นสภาพไร้พรมแดน มีความเจริญด้านเทคโนโลยี การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้น มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจอย่างมาก มีการเลื่อมถอยด้านคุณธรรม ทำให้เกิดปัญหาความย่อหย่อนของคุณธรรมจริยธรรม มีการประพฤติปฏิบัติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม จึงกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในช่วงศตวรรษที่ 21 ได้มุ่งให้การศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning society) สร้างคนที่มีคุณภาพเพื่อมุ่งสู่ความเป็นมาตรฐานสากลและความเป็นเลิศ ดังนั้นนักเรียนทุกคนจึงควรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นเลิศ การจัดการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพบริบทรอบด้าน กระบวนการบริหารจัดการได้มุ่งสู่การพัฒนาให้สนองตอบต่อสังคมยุคข้อมูลสารสนเทศ นานาประเทศจึงหันมาพัฒนาสมรรถนะของคนในประเทศเพื่อเตรียมรับกระแสการพัฒนาที่มาอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีการเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศของตนอย่างต่อเนื่อง ประเทศที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพย่อมจะมีความได้เปรียบในการแข่งขันระดับนานาชาติและการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันได้นั้น หลายประเทศจึงมุ่งไปที่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่คนในชาติเป็นสำคัญ ด้วยการปฏิรูปหรือพัฒนาการศึกษาของประเทศ จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้

ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และกรอบทิศทางของแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 1) เพื่อให้สามารถ นำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้ สอดคล้องกับ ชีระ ญูเจริญ (2550, หน้า 98) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาแนวใหม่ เพื่อนำไปสู่ความเจริญของบุคคลและสังคม กระบวนการจัดการจะต้องปรับเปลี่ยน และพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งผู้บริหารจำเป็นจะต้องพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารอยู่รอด และบรรลุตามวัตถุประสงค์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าท่ามกลางสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน (disruptive society) คุณธรรมในสังคมเป็นเรื่องที่ถูกกลืนหายไป เนื่องจากคนในสังคมต้องปรับตัวให้ผ่านวิกฤติของการเปลี่ยนแปลง และอาจทำให้ละเลย คุณธรรมจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมให้เป็นปกติสุข จากเหตุการณ์ที่มีผู้ปกครองนักเรียนแจ้งมายังทีมข่าวว่าลูกของตนถูกครูทำร้ายและเคยทำร้ายแบบนี้มาแล้วหลายครั้ง ได้ความว่าครูโรงเรียนหนึ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 ครูคนนี้ชอบทำร้ายเด็ก ๆ หลายคนแล้ว ไม่ว่าจะเอาไม้บรรทัดมาตีเด็ก หรือเอาแปรงลบกระดานมาเคาะหัว และอีกหลายอย่างแล้วแต่จะหยิบจับได้ ตอนที่ครูใช้สายไฟมาตีเพราะว่าหยอกกันกับรุ่นน้อง ตีบ่อยครั้ง ตีก่อนตีหลายที ล่าสุดตีตรงคอสายพับมาที่หน้าอกเลือดออก (คมชัดลึก, 2563, ออนไลน์) อีกทั้งยังมีเหตุการณ์ที่ครูโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้องเรียนศูนย์ดำรงธรรมโดยอ้างว่าผู้อำนวยการโรงเรียนมีพฤติกรรมเรียกรับเงินแลกกับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ พร้อมนำหลักฐานเป็นคลิปขณะการประชุม เพราะมองว่าเป็นวิธีการที่ไม่เป็นธรรม และทำให้วิชาชีพครูเสื่อมเสียโดยตัวคนเดียว เปิดเผยว่า ที่ผ่านมามีครูหลายคนยอมจ่ายเงิน เพื่อจะได้ขึ้นเงินเดือนสูงขึ้น แม้จะเคยทักท้วงหลายครั้งแต่ก็ไม่เป็นผลจึงออกมาฟ้องเรียน เพราะมองว่าเรื่องนี้เป็นตัวอย่างไม่ดีกับเด็กนักเรียนและสังคม ถ้าหากคนเป็นครูทำไม่ดีแล้วจะสอนคนอื่นได้อย่างไร (มติชน, 2560, ออนไลน์) สำหรับโรงเรียนในจังหวัดสุพรรณบุรี ก็พบการบริหารงานไม่โปร่งใสของผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไม่ตรงไปตรงมา มีกีฬารับประมงนิยมไปใช้ไม่ถูกวิธีและไม่เกิดประโยชน์สูงสุด พฤติไม่ดี ไม่ซื่อตรง อีกทั้งยังมีการแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น จากเหตุการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นเนื่องจาก การขาดคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริม ปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเด็ก และรวมถึงสร้างเกียรติยศศักดิ์ศรี และอุดมการณ์ของครูเพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติด้วยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชนไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะองค์กรหลักเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้เยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้จัดทำโครงการโรงเรียนคุณธรรม เพื่อสืบสานพระราชปณิธานและตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พระนามขณะนั้น) ที่มีกระแสรับสั่งพระราชทานให้กับคณะองคมนตรี ในโอกาสการจัดตั้ง “กองทุนการศึกษา” เมื่อปี พ.ศ. 2555 พร้อมทั้งพระราชทานหลัก 3 ประการ เกี่ยวกับครูและนักเรียนไว้ว่า “ให้ครูรักเด็ก เด็กรักครู ให้ครูสอนให้เด็กมีน้ำใจต่อเพื่อนไม่ให้แข่งขันกันแต่ให้แข่งขันกับตัวเองและให้เด็กที่เรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า ให้ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนทำร่วมกันเพื่อให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี” จากพระกระแสรับสั่งข้างต้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท ด้านการศึกษาเพื่อสานต่อพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม

3) มีงานทำมีอาชีพ และ 4) เป็นพลเมือง เพื่อเป็นการสืบสานศาสตร์พระราชาและสนองพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพการบริหารงานของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ยังมีข้อบกพร่องในการบริหารจัดการบางส่วนและขาดแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม ซึ่งอาจเป็นผลมาจากกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นระบบ การขาดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการขาดความต่อเนื่องของการดำเนินการ ดังนั้น โรงเรียนคุณธรรมที่จะมีคุณภาพและประสิทธิภาพในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ พอเพียง กตัญญู ซื่อสัตย์สุจริตมีความรับผิดชอบและอุดมการณ์คุณธรรม และเพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการบริหาร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practice) ในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาโรงเรียนที่ได้รับรางวัลคัดเลือกเข้าโครงการโรงเรียนคุณธรรม ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ในระดับ 2 ดาว และระดับ 3 ดาว ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองโพธิ์ โรงเรียนวัดท่าไชย (ประชาชนกุล) โรงเรียนบ้านหัววัง โรงเรียนเทพพิทักษ์และโรงเรียนหนองกระทุ่ม เพื่อให้โรงเรียนคุณธรรมในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับการพัฒนาคุณธรรม 5 ประการ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกับโรงเรียน และเพื่อให้โรงเรียนมีแนวทางในการบริหารงานโรงเรียนที่เป็นเลิศ และเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอย่างไร
2. แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

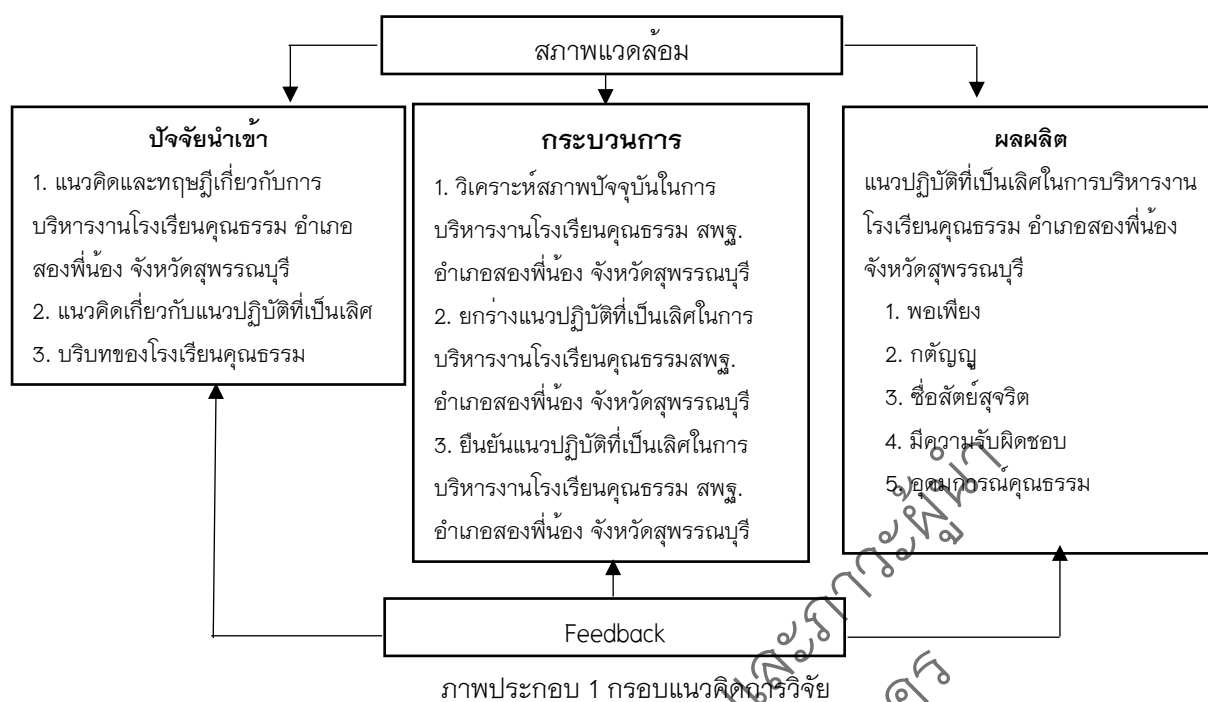
เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากสถานศึกษาถือเป็นหน่วยงานทางราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาและพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ ดังนั้น จำเป็นต้องให้ทุกคนเข้าใจกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เข้าใจให้กระจ่างในวิธีการทำ ส่วนเนื้อหาสาระในการปรับปรุงหรือสร้างเสริมพฤติกรรมนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเป็นไปตามความต้องการของแต่ละโรงเรียน ซึ่งจะแตกต่างกันตามบริบท สภาพแวดล้อม นโยบาย วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการโรงเรียนและความตั้งใจจริงและการมีส่วนร่วมของทุกคนในโรงเรียน ประการสำคัญในการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับนั้น ควรชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม และผลดีที่จะเกิดจากการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทั้งผลดีที่จะเกิดกับนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และ ชุมชน ดังกรอบแนวคิดในการวิจัย ในภาพประกอบ 1

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ตัวแทนจากผู้ปกครอง ตัวแทนกรรมการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านหนองโพธิ์ โรงเรียนวัดท่าไชย (ประชานุกูล) โรงเรียนหนองกระทุ่ม โรงเรียนบ้านหัววัง และโรงเรียนวัดเทพพิทักษ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยได้ผ่านการประกาศจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม จำนวน 3 คนโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ยืนยันข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ตัวแทนจากผู้ปกครอง ตัวแทนกรรมการบริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีหลายประเภทประกอบด้วย

- แบบสำรวจเอกสาร (document survey) เป็นแบบสำรวจรายการ (checklist) ที่มีโครงสร้าง เพื่อให้ทราบข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับเอกสารการดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

- แบบสัมภาษณ์ (interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (non-structured) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อทราบข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย

การบริหารงานโรงเรียน จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความพอเพียง 2) ความกตัญญู 3) ความซื่อสัตย์
4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุทิศการณั้คุณธรรม

3. แบบสังเกต (observation) เป็นแบบสังเกตเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียน
คุณธรรม ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อสังเกตการ
บริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังเกตแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของบุคลากรในสถานศึกษาการมา
ปฏิบัติงานตามหน้าที่ต่าง ๆ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคลากร ผู้บริหารและนักเรียนการสังเกตการณ์ประชุมต่าง ๆ
รวมทั้งสภาพบริบททั่วไปของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทั้ง 5 ด้านของโรงเรียน ประกอบด้วย

1) ความพอเพียง 2) ความกตัญญู 3) ความซื่อสัตย์ 4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุทิศการณั้คุณธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้
ข้อมูลที่ครบถ้วนลุ่มลึก มีความชัดเจนเพียงพอสำหรับการตอบปัญหาของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยมีแนวดำเนินการดังนี้

1. การเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล (field studies)

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นตอนการแนะนำตัว เนื่องจากผู้วิจัยตระหนักดีว่าผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์
แม้จะอยู่ต่างโรงเรียนต่างสถานศึกษาก็ตามแต่อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรที่ปฏิบัติงานใน
สถานศึกษาและอาจนำไปสู่การได้ข้อมูลที่ผิดตรงกับสภาพที่แท้จริงการแนะนำตัวอย่างเปิดเผยและจริงใจน่าจะได้รับ
ความไว้วางใจจากผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมากกว่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงแสดงตนว่าเป็นนักศึกษาระดับปริญญา
มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและกำลังทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติ
ที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

ขั้นที่ 2 เป็นระยะแรกของการเข้าสู่สนาม วิธีการที่ผู้วิจัยเลือกใช้เพื่อช่วยสร้างความสัมพันธ์
ที่ดีกับผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูในสถานศึกษา คือ การวางท่าทีอ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเป็นกันเองเพื่อให้
บุคลากรในสถานศึกษาไม่รู้สึกกังวลใจต่อสถานภาพของผู้วิจัยและพยายามเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างสงบ
พร้อมกันนี้ได้หาผู้นำทางที่จะแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับสภาพของสถานศึกษาและชุมชน รวมทั้งครูและคนอื่น ๆ
การศึกษาในขั้นตอนนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ
(information interview) กับครูและบุคคลในชุมชนรวมทั้งการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

ขั้นที่ 3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการของแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการ
บริหารงานโรงเรียนคุณธรรม อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่
การสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล การสังเกตและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาข้อมูลส่วนนี้ได้นำ
มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา วิธีเก็บข้อมูลได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร (document survey)
เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 โรงเรียน 2) การสัมภาษณ์ (interview) เป็นแบบ
สัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (non-structured) และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) เพื่อทราบข้อมูลใน
เชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินการของแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด
สุพรรณบุรี เพื่อให้เก็บข้อมูลด้านข้อเท็จจริง ด้านความคิดเห็น และเจตคติเป็นต้น 3) การสังเกต (observation) ผู้วิจัยใช้
การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อสังเกตการณ์บริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน และการร่วมกิจกรรมของครู โดยเน้นการ
สังเกตแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของบุคลากรในสถานศึกษา การมาปฏิบัติงาน การปฏิบัติตามหน้า

ที่ต่าง ๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคลากร ผู้บริหารและนักเรียน การสังเกตการณ์ประชุมต่าง ๆ รวมทั้งสภาพบริบททั่วไปของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักการและแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย

1) ความพอเพียง 2) ความกตัญญู 3) ความซื่อสัตย์ 4) ความรับผิดชอบและ 5) อุทิศการณคุณธรรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าความถี่ 2. ค่าร้อยละ 3. การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า บริหารงานโรงเรียนคุณธรรม มีการจัดทำเอกสารการปฏิบัติงานครบคลุมและครบถ้วนตามองค์ประกอบการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม มีรูปแบบการจัดทำตามคู่มือดำเนินการตามตัวชี้วัดจัดเรียงเป็นหมวดหมู่จัดทำรายละเอียดการดำเนินการได้ถูกต้อง มีความชัดเจนทุกขั้นตอนการพัฒนา และสรุปผลการดำเนินงานได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด

2. แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ารูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย

2.1 P = Policy analysis หมายถึง การวิเคราะห์นโยบาย เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันวิเคราะห์นโยบายระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับโรงเรียน

2.2 P = Plan หมายถึง การวางแผน เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนำนโยบายโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มาการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

2.3 G = Goal Setting หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนสร้างเป้าหมายร่วมกันโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.4 PLC = Professional Learning Community หมายถึง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

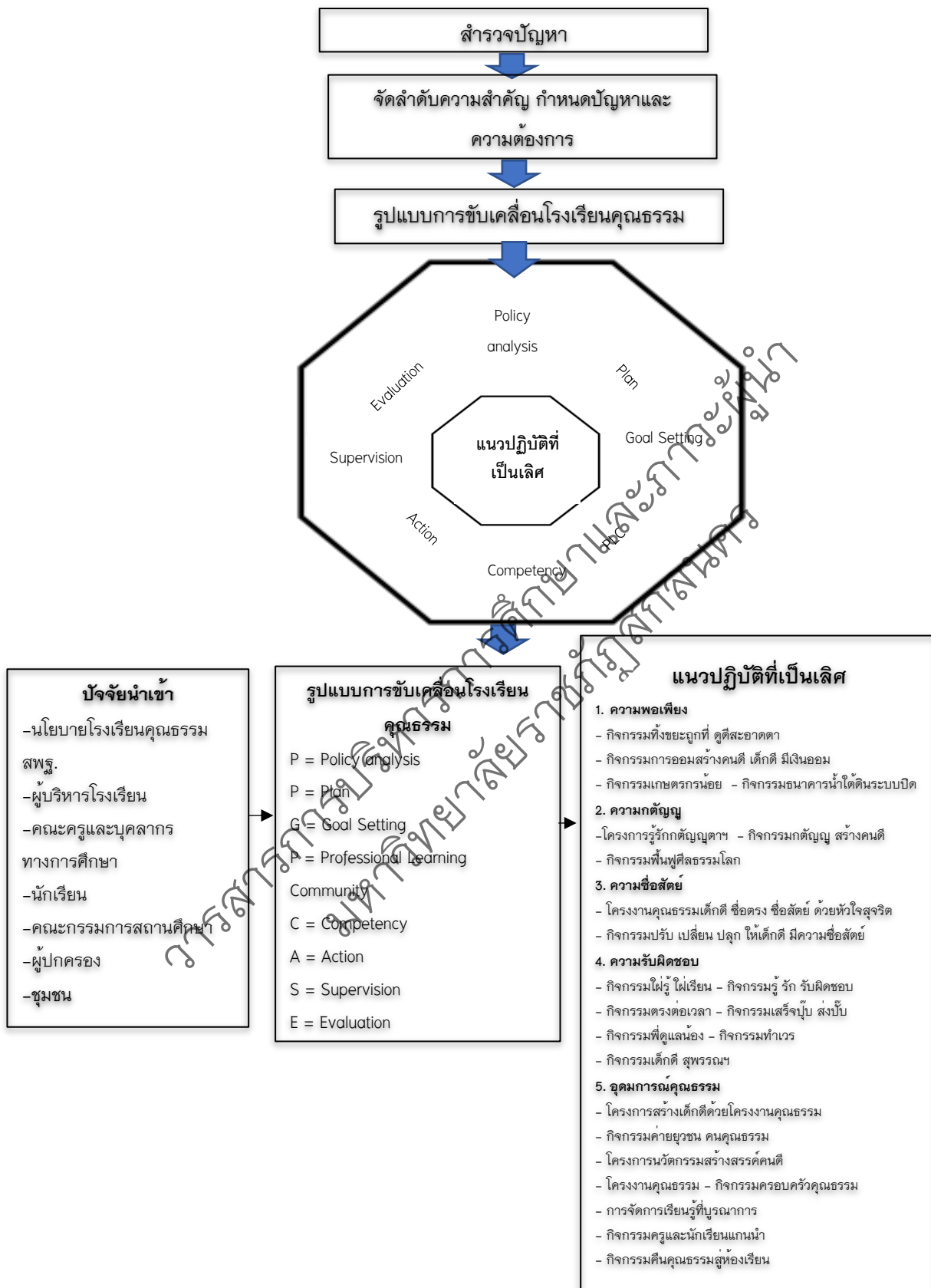
2.5 C = Competency development หมายถึง การพัฒนาสมรรถนะครู เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครู

2.6 A = Action หมายถึง การปฏิบัติตามแผน หมายถึง การปฏิบัติตามแผน เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานโดยเน้นบทบาทการเป็นผู้อำนวยความสะดวก สังเกตได้จากพฤติกรรมบ่งชี้

2.7 S = Supervision หมายถึง การนิเทศติดตาม เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนิเทศติดตาม เสริมแรง เสริมความคิด กำหนดขอบเขตและวางแผนพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

2.8 E = Evaluation หมายถึง การประเมินผล เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนมีการประเมินด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ทั้งผลผลิตที่เป็นผลลัพธ์ และผลผลิตที่เป็นผลกระทบ

องค์ประกอบการประเมินโรงเรียนคุณธรรม ประกอบด้วย 1) ความพอเพียง 2) ความกตัญญู 3) ความซื่อสัตย์ 4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุทิศการณคุณธรรม

ภาพประกอบ 2 แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ ทำให้ทราบผลการบริการงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 5 โรงเรียน มีการบริหารงานที่เป็นระบบมีขั้นตอนที่ชัดเจน ดำเนินการตามคู่มือการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีเอกสารหลักฐานแสดงถึงความสำเร็จในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. การบริหารงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการกำกับติดตามประเมินผล รายงานความก้าวหน้าของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มีการขับเคลื่อนด้วยโครงการและกิจกรรมที่หลากหลาย มีนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี กิจกรรมค่ายเยาวชนคนคุณธรรม สร้างเครือข่ายการพัฒนาโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน ได้รับรางวัลโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ระดับดาวต่าง ๆ ครบทุกโรงเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565 ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ การเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นของโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน เป็นคนดี มีวินัย มีความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง

2. รูปแบบการดำเนินการโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์นโยบาย การวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาสมรรถนะครู การนิเทศติดตาม และการประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีการดำเนินการในการ พัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนเพราะนักเรียนคือทรัพยากรของชาติที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังของ ประเทศชาติ ดังนั้นทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเพาะหรือให้ผู้นำที่จัดการศึกษาทุกภาคส่วนต้องผนึกกำลัง กันจึงจะประสบผลสำเร็จโดยเริ่มจากการวิเคราะห์นโยบาย เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกัน วิเคราะห์นโยบายระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับโรงเรียน สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ฉบับแก้ไข (2558, หน้า 20) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์นโยบายเป็นการประยุกต์ใช้เทคนิคในการศึกษาปัญหา สาธารณะต่าง ๆ ของสังคม และพยายาม แสวงหาทางเลือกของนโยบายในการแก้ปัญหาโดยอาศัย ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิทยาการแขนงต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีเชิงประจักษ์ (imperial) อาศัยหลักเหตุผลการ พิสูจน์ การทดลอง การทดสอบ การสังเกต การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับ รวมถึงการวางแผน เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนำนโยบายโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มาการกำหนด เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับ แก้วกล้า เกิดทวี (2561, หน้า 24) ได้กล่าวว่าเป้าหมายที่ดีนั้น จะนำไปใช้กับการดำเนินงานได้ เป้าหมายนั้นจะต้องมีความสำคัญ มีความเฉพาะเจาะจงและชัดเจนไม่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเป้าหมายนั้นต้องมี ตัวชี้วัดที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจน ตัวชี้วัดนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับเป้าหมายสอดคล้อง เข้ากับวัตถุประสงค์โดยรวมขององค์การ เป้าหมายจะต้องไม่ยากเกินไปและไม่ง่ายจนเกินไปมีความสมเหตุสมผล ซึ่งใน การเปลี่ยนเป้าหมายให้กลายเป็นการดำเนินงานนั้นผู้บริหารและปฏิบัติงานควรจะเข้ามาปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนด เป้าหมายร่วมกันเมื่อได้เป้าหมายแล้วจึงแตกเป้าหมายออกมาเป็นงานมีการวางแผนการทำงาน มีการสร้างชุมชนแห่งการ เรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำมาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ดังที่ กัลล์มัสท์ อาแค (2561, หน้า 14) กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการร่วมมือร่วมใจกันของบุคลากร ครู ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านการวางแผน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมหรือชุมชนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน มีการพัฒนาสมรรถนะครู เป็นแนวทางใน

การพัฒนาสมรรถนะครู ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการนิเทศติดตามเป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนิเทศติดตาม เสริมแรง เสริมความคิด กำหนดขอบเขตและวางแผนพัฒนา กิจกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการนิเทศกำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สอดคล้องกับพระมหารัตน์ อินธิสิทธิ์ (2563, หน้า 48) ได้กล่าวว่าโรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศติดตามภายใน เพื่อร่วมเตรียมความพร้อมของการปฏิบัติงาน รับฟังความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ไขปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน ติดตามเป็นกำลังให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ร่วมประเมินผลและถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนมีการประเมินด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้าน ผลผลิต ทั้งผลผลิตที่เป็นผลลัพธ์ และผลผลิตที่เป็นผลกระทบ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

แนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนควรมีกระบวนการพัฒนาที่หลากหลายให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

ควรนำแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรีไปทดลองใช้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยทั่วไป แล้ววิจัยศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. แต่ละโรงเรียนว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- กัลมัสท์ อาแด. (2561). การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือร่วมพลัง ในโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- เก๋ากลับ เกิดทวี. (2561). เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การรับรู้ความสามารถตนเองและการรับรู้ต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานกรณีศึกษาเปรียบเทียบคณะทันตแพทยศาสตร์และคณะสาธารณสุขศาสตร์ ในสังกัดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ร.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ขาวฟาง.
- ฉัญวรัตน์ แจ่มใส. (2558). การศึกษา การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะและการนำนโยบายรับจำนำข้าวของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรไปปฏิบัติในจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- พระมหารัตน์ อินธิสิทธิ์. (2563). การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ต้นแบบ: กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ครูกาฬสินธุ์ร้องย้ายผอ.เรียกเงินแลกเลื่อนขั้นเงินเดือน. (26 มิถุนายน 2564). มติชนออนไลน์. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_773466
- ผู้ปกครองโวย ครูโหดตึงนักเรียนด้วยสายไฟเสียดอก ทำร้ายเด็กแบบนี้บ่อยครั้ง. (26 มิถุนายน 2564). คมชัดลึกออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/news/453538>